

Instituïm l'educació a Catalunya

L'educació és, indubtablement, una qüestió d'estat. Afecta tots els ciutadans. Fa humans els cadells en la cultura on han nascut, amb una llengua, uns patrons de conducta i un imaginari que donen significació. Sovint es recorda que cal tota la tribu per a educar un infant, i Plató ja ho va deixar escrit al tractat *La República (o estat)*: tota la ciutat per a educar els infants i convé aplegar-los junts.

En la societat democràtica prenen les decisions els representants polítics, i en educació hi ha d'haver el màxim acord, no solament de la majoria política per nombre de representants sinó per consens social. Tot ciutadà contribueix a l'educació, tot ciutadà és educador. La llei que pugui regular l'educació ha de ser mínima i la participació a tots els nivells ha de ser màxima, fins a arribar a la participació directa de les famílies en la institució escolar on s'eduquen els fills.

En l'educació dels joves ciutadans cal articular les finalitats socials acordades políticament i l'orientació personal que cadascú doni a la seva vida en una societat plural. Que hi hagi tensió entre la dimensió personal i la dimensió social de l'educació és raonable i necessari. Que s'instrumentalitzin per interessos polítics, comercials o de proselitisme és inacceptable. Això que sembla que no estigui clar per a tots, està dit i escrit fa més de cent anys. Dewey, acreditat professor i filòsof de l'educació, ho sintetitzava el 1987 a *My pedagogic creed*, en què proposava principis d'un model pedagògic per a la societat democràtica. "L'educació és una regulació del

ciència social; la regulació de l'activitat individual sobre la base d'aquesta consciència social és l'únic mètode segur per a una reconstrucció social [...]. A l'escola ideal tenim la reconciliació entre els ideals individualistes i els institucionals."

Un estat imperial com Roma es va fonamentar en tres pilars: la llengua, el dret i la religió, que va imposar als territoris que va ocupar. Un estat centralista com França, que al segle XIX s'obre a la democràcia liberal, es fonamenta en la llengua, el dret i la instrucció escolar a tots els ciutadans i va generalitzar l'escola per a tots el 1881. L'Espanya borbònica va ser sempre una mala imitació del model francès. El rei Carles III, per forçar una falsa unitat de país, va disposar per edicte el 1768 que a les escoles de Catalunya s'ensenyés en llengua castellana, disposició que el bisbe Climent de Barcelona va respondre reafirmant que a les escoles del bisbat s'ensenyaria en català i en castellà com a millor manera perquè els infants parlessin bé el castellà. D'aquests anys (1749) són les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons* de Baldri Reixac, un rector de poble il·lustrat que seguia l'orientació de les Petites Écoles de Port-Royal, que ensenyaven en la llengua del poble sense perjudici d'aprendre després el llatí i altres llengües. La construcció del sistema escolar a l'Espanya del segle XIX era un desastre; no es consolidava res per l'alternança entre conservadors i liberals, que feien i desfeien. Per això a final de segle es constituïa la *Institución Libre de Enseñanza*, que promovia un ensenyament racional i cul- te per a tots els ciutadans.

final del segle XIX era majoritàriament en castellà. Els Jocs Florals de Barcelona i Jacint Verdaguer van despertar la consciència per la llengua pròpia en els ambients industrials urbans, i es constituï l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. A l'inici del segle XX el catalanisme polític féu seu el projecte d'una escola en llengua catalana, orientada a la cultura, ideal noucentista, seguint els corrents de la pedagogia científica que coneixien mestres que havien viatjat per Europa i els Estats Units d'Amèrica.

La confluència d'aquesta aspiració d'una escola renovada de pedagogia científica amb la política institucional de l'Ajuntament de Barcelona i de la Mancomunitat de Catalunya van produir el que no s'havia donat ni a França, ni a Bèlgica, ni a Alemanya. A Catalunya eren les institucions públiques que avalaven la pedagogia científica i l'escola catalana. Lamentablement, van ser períodes curts, 1908-1923 i 1929-1936/1939, interceptats per dictadures enemigues de Catalunya. I malgrat ser períodes curts, han deixat una herència que ens ha permès refer-nos ja al final de la llarga dictadura (1939-1978). Òmnium Cultural va impulsar des del 1961 l'escola catalana, i les Escoles d'Estiu de Rosa Sensat des del 1965 aplegaven els mestres compromesos amb la pedagogia activa a l'escola catalana.

En el punt de mira

Assolida l'autonomia amb l'Estatut del 1979, la Generalitat de Catalunya es va fer càrrec de l'ensenyament, sempre subordinat a les lleis d'Espanya i amb decrets que han intentat en tot moment interrompre, amb la vigília de l'autonomia, aquells pro-

Mainada entrant a escola, a principi de curs ■ ALBERT SALAMÉ



gressos que podíem impulsar per a consolidar una escola catalana i de qualitat favorable a tots els ciutadans. L'ensenyament articulat de llengua catalana i castellana, considerant que tenen estructures comunes, ha estat atacat imposant el mateix nombre d'hores de llengua castellana que catalana. Algunes de les iniciatives empreses a Catalunya han estat adoptades i generalitzades a tot l'Estat en la forma però desvirtuades en el contingut. Així, les proves de competències bàsiques de caràcter diagnòstic proposades per a infants als deu i catorze anys s'imposen per llei als dotze i setze anys com a proves terminals. Per rematar la feina, el 2013 es torna a considerar la llengua catalana com una llengua de segon ordre com les "vernáculos" del 1976 i es restitueixen les revàlides o exàmens d'estat.

Catalunya ha d'instituir l'educació sense subordinar-



PRINCIPIS

Que es fonamenten en el coneixement aportat per la ciència i el consens actual en la nostra societat

FINALITATS

Que ha de compartir la societat per a assolir una educació necessària sens perjudici de la diversitat. Es proposen a partir del coneixement aportat per les diverses disciplines d'estudi

SISTEMA

Distingint sistema educatiu de sistema escolar, distingint educació de formació, identificant com un mateix sistema: educació - comunicació - cultura

PROFESSIÓ

Amb autonomia

INSTITUCIÓ

Entesa com a empresa o grup social, persones que s'identifiquen amb la institució, amb els valors i les finalitats

ESTABLIMENTS

Com a unitats vives del sistema escolar, especialitzats en ensenyament segons el marc general, com a centres de cultura del seu entorn, amb identitat singularitzada i continuïtat evolutiva

ETAPES

Partint dels estadis de desenvolupament personal, organitzant el sistema escolar en etapes, distingint educació en infants de formació en adults

SOCIETAT

Atès que l'educació és



cions, amb guió propi i enllaçant amb aquella renovació pedagògica tan avançada del primer terç del segle XX, adaptant-la a la realitat actual d'una societat amb col·lectius d'origens culturals diversos i donant una resposta adequada als infants i joves d'una societat de tecnologies d'informació. L'acord i la decisió política han de ser mínims, l'acció i el compromís dels professionals per a superar els dèficits i entrebancs de l'ensenyament actual han de ser màxims i la participació de pares i ciutadans s'ha de garantir a tots els nivells de decisió.

Sistema educatiu / sistema escolar. Pilars personals, socials i culturals

Lleis d'educació canviants, contraposades i extenses no han garantit el bon funcionament de l'ensenyament i aprenentatge a les institucions escolars. El funcionament efectiu es produeix a cada establiment. Con-

vé reconèixer la màxima iniciativa i també responsabilitat a cada institució escolar que correspongui al reconeixement professional i social assolit.

Catalunya ha d'instituir l'educació des de la seva realitat, necessitats i finalitats, sense condicionaments externs. La decisió política ha de ser clara per a tots els ciutadans i, per tant, breu. Cal posar tan sols els pilars i l'orientació del sistema que garanteixi unitat i diversitat.

L'organització i estructura bàsica s'ha de fer amb criteri científic i professional comú i estable per a totes les institucions. Cada institució ha de fer el seu projecte, garantint les bases acordades però amb la pròpia identitat. Convé que els ciutadans puguin escollir l'establiment escolar, no segons els nivells o els resultats d'aprenentatge dels alumnes, sinó segons l'oferta diferenciada, la que pugui ser més ade-

quada per als seus fills, amb valors i opcions que atrauen la confiança dels pares.

Tanmateix, cal trobar un sistema que superi la confrontació de titularitat dels establiments, públics o privats. Sobre la base de servei als ciutadans exercit per professionals, es proposen models que distingeixen la direcció institucional participativa de la direcció pedagògica professional.

Repensem models escolars de patronat vinculant els establiments escolars a institucions i grups reconeguts socialment que, en el marc polític acordat, contribueixin a definir identitat pròpia i a vetllar per una bona gestió des de la proximitat.

Coincidència en l'orientació

En la sessió del seminari sobre educació, convocat per l'Institut d'Estudis Catalans i Òmnium Cultural el 16 d'octubre, es van presentar aquestes qüestions. La coincidència va ser general

PROFESSIÓ

Amb autonomia reconeguda sotmesa a l'autocontrol col·legial

en l'orientació. Reduir els excessos legals resultants d'haver hagut de fer front a imposicions legals externes i excessos reglamentistes que han reduït la iniciativa del professorat i han estès la desconfiança. L'ensenyament s'ha de basar en coneixement científic i evidències i no en opinions i sentit comú. S'ha d'acceptar la diversitat d'institucions escolars que han d'actuar amb autonomia sens perjudici de garantir el servei educatiu acordat políticament.

Es constata com a punt més fràgil la limitada i desorientada formació del professorat i la necessitat de jerarquia tècnica o lideratge pedagògic. No podem ignorar les resistències al canvi en assumptes que podríem haver modificat malgrat la limitada autonomia que hem tingut. Les decisions per un sistema escolar propi han de ser independents d'imposicions externes i també d'interessos polítics per a arri-

SOCIETAT

Atès que l'educació és responsabilitat de tota la societat, cal un pacte molt més ampli que el sistema escolar

bar a convèncer tot el professorat que és imprescindible la seva acció per una educació eficaç i de qualitat.

Podem fer-ho. Recordem l'obra de la Mancomunitat de Catalunya feta en tants pocs anys i amb tantes poques competències. Les diputacions van cedir les seves per una acció institucional unitària, i el president Prat de la Riba va posar al capdavant de cada institució les persones més preparades amb independència de la seva adscripció política. Avui, disposem de més coneixement i recursos, i sobretot tenim la legitimitat social que exigeix un país ben organitzat i una educació eficaç per a elevar la cultura de tots els ciutadans.

En el seminari s'ha presentat un document en format hipertext que, estructurat en vuit pilars, posa a debat qüestions clau per decidir amb acord. Les que ha de presentar el marc legal mínim comú. ■